למאי חזו שמן חזי לגלדאי דבש לכתישא דגמלי וחכ"א עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד מאי תקנתא עביד להו אמר רב אשי [א]לקנקנים במאי קא מיפלגי דמר סבר להפסד מרובה חששו [א]להפסד מועט לא חששו ומר סבר אפילו להפסד מועט נמי חששו: רשב"ג אומר ימכרם בבית דין מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: אתמר רבי אבא ברבי יעקב א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ורבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים והא אמרה ר' יוחנן חדא זמנא [ג]דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מדרבן שמעון בן גמליאל נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי מדרבנן נשמע דאין מורידין קרוב לנכסי שבוי וממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבן שמעון בן גמליאל הכא אלא משום דקא כליא קרנא אבל התם הכי נמי דאין מורידין ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא אי כרב כהנא אי כרב נחמן בר יצחק אבל התם הכי נמי דמורידין למימרא דתרי טעמי נינהו והאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון ב"ג ואמר שמואל מורידין קרוב לנכסי שבוי לאו משום דחד טעמא הוא לא תרי טעמי נינהו הכי נמי מסתברא דאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ואמר רב נחמן מורידין קרוב לנכסי שבוי אלא ש"מ תרי טעמי נינהו שמע מינה אתמר שבוי שנשבה רב אמר אין מורידין קרוב לנכסיו שמואל אמר [ב]מורידין קרוב לנכסיו בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דמורידין כי פליגי [ג]בשלא שמעו בו שמת רב אמר אין מורידין דלמא מפסיד להו ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שיימינן להו כארים לא מפסיד להו מיתיבי ר"א אומר [ג]ממשמע שנאמר [1]וחרה אפי והרגתי אתכם יודע אני שנשותיהם אלמנות ובניהם יתומים אלא מה ת"ל והיו נשיכם וגו' מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן אמר רבא לירד ולמכור תנן הוה עובדא בנהרדעא ופשטה רב ששת מהא מתני' א"ל רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן א"ל דלמא מפומבדיתא את דמעיילין [ד]פילא בקופא דמחטא והא דומיא דנשותיהם [ה][ובניהם] קתני מה התם כלל לא אף הכא נמי כלל לא ומורידין קרוב לנכסי שבוי תנאי היא דתניא [י][ד]היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו ולא עוד אלא אפי' שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו הן נכסי שבויין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ושמעו בהן שמת היורד לנכסי נטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי נטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ולא שמעו בהם שמת ואמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי שהנטושים כשבויין [ה]היורד לנכסי רטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי רטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן ואינו יודע להיכן הלכו מאי שנא הנך דקרו להו נטושים ומאי שנא הני דקרו להו רטושים

נטושים

למאי חזו. דקתני מוכרן: **לגלדאי.** לסוך עורות: **לכתישא דגמלא.** לכתישה שעל הגמל שגבו כתוש ומסוקב מחמת משאוי אייסר"א בלע"ז: **לקנקניו.** הכלי שהיה בתוכו יתקלקל אם ישהא בתוכו: **במאי קמיפלגי.** ר"מ ורבנן מאחר שמודה ר"מ ביתר מכדי חסרונן: **להפסד מרובה.** כגון יתר מכדי חסרונן: **הפסד מועט.** כגון בכדי חסרון דריקבון פירות וקילקול הקנקן דיין והחמיץ: **ערב.** בגט פשוט (ב"ב קעג:): **לידן.** במסכת גיטין (דף עד.): **ראייה.** בדיני ממונות השני (סנהדרין לא.) שנחלקו בשני מחלוקות במביא שטר ראיה לסתור את הדין בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה אין הלכה כמותו: **אמוראי נינהו.** רבה אמר בכללא אמר ר' יוחנן ור' אבא אמר לאו בכללא אמר רבי יוחנן אלא יש מהן שהלכה כמותו: **מדרבן שמעון נשמע דמורידין קרוב.** הראוי לירש: **בנכסי שבוי.** לקרקעות שבוי לעובדן ולשומרן עד שיבאו הבעלים. ולקמן פליגי בה אמוראי: **עד כאן לא קאמר רבן שמעון הכא.** דמוכרן: **אלא משום דקא כליא קרנא.** אם יניחם שם אבל גבי קרקעות וכרמים אע"פ שמתקלקלות קצת לא כליא קרנא: **אי כרב כהנא.** דאמר לעיל[ז] רוצה אדם בקב שלו: **אי כרב נחמן בר יצחק.** דאמר[ח] שמא עשאן תרומה ומעשר: **דתרי טעמי נינהו.** מתני' ונכסי שבוי ואיכא דאית ליה מוכרין פירות האבודין ולית ליה מורידין: **קרוב.** הראוי ליורשו ואין קרוב ממנו: **בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין.** דאם יבאו הבעלים קודם שיאכל זה הפירות יטול זה כשאר אריסין ויחזיר השאר ואם יבאו עדים שמת ירש הכל: **מפסיד להו.** ולא יזבל הקרקעות ויזרעם תמיד ויכחישם: **כיון דאמר מר.** לקמן[ט] וכולם שמין להם כארים אם יבאו הבעלים שמין לזה חלקו בכל שנה שעבד בה כמנהג אריסי העיר אם מחצה אם שליש אם רביע: **אלא מלמד שנשיהם מבקשות לינשא כו'.** שילכו בשבי ולא ידעו בניהם אם חיים אם מתים ויהיו נשיהם אלמנות לעולם שאין ב"ד מניחין אותן לינשא ובניהם כיתומים שלא ירשו נכסיהם. ושתי קללות הן אחת של חרב ואחת של שבי שמע מינה אין מורידין: **הוה עובדא בנהרדעא.** בשבוי שירד יורשו לנכסיו: **ופשטה רב ששת מהא מתניתא.** דאין מורידין: **א"ל רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן.** [קתני] תנא דאין מניחין אבל לעשות ולאכול וליטול כארים שפיר דמי: **דמעיילין פילא כו'.** ומשני שנוייא דחיקא כמבקש להכניס פיל שהוא חיה גדולה בנקב מחט: **ותלש.** פירות שנה זו: **הרי זה זריז.** מהיר לזכות בשלו בטרם יפסיד ונשכר בזריזותו: **ואלו הן נכסי שבויין.** שהנכסים נטושין: **נכסי רטושין.** שהנכסים רטושים. ולקמן מפרש להו רטושין משמע שעזבום בעלים מדעתם והלכו להם דכיון דהיה לו לצוות לא ניחא ליה ונטושים שנטשום בעליהם בעל כרחן כגון שנשבו. והיינו תנאי דרבן שמעון סבר מורידין ורבנן סברי אין מורידין: **דאמר אין מוציאין אותם מידו: שהנטושים כשבוין.** ואין מוציאין מידו: **נכסי נטושין.** שהנכסים נטושין: **נכסי רטושין.** שהנכסים רטושים. ולקמן מפרש להו רטושין משמע שעזבום בעלים מדעתם והלכו להם דכיון דהיה לו לצוות הורידו יורשיי לנכסי ולא צוה ש"מ לא ניחא ליה ונטושים שנטשום בעליהם בעל כרחן כגון שנשבו. והיינו תנאי דרבן שמעון סבר מורידין ורבנן סברי אין מורידין:

ה"ג

תוספות

עד כאן לא קאמר רשב"ג כו' אבל (א) **הכא אין מורידין.** וא"ת והא לקמן מייתי דאית ליה לרשב"ג מורידין וי"ל דמהא ליכא למשמע מינה אבל קשה דמאי מוכיח דחד טעמא הוא מדשמואל דסבר כרשב"ג וסבר מורידין לוכח כן מרשב"ג גופיה וי"ל דלא שמיע ליה ברייתא דלקמן:

בששמעו בו שמת כ"ע ל"פ דמורידין. אין לפרש בששמעו בב' עדים דא"כ פשיטא דמורידין אלא ששמעו היינו בקול ועד אחד אע"ג דשמעו בו שמת דבפ' ב' דייני גזירות (כתובות דף קז.) גבי אין פוסקין מזונות לאשת איש משמע סוגיא דהתם דהוי בעדות גמורה[י]: **אמר רבא לירד ולמכור תנן.** וא"ת ואמאי לא פריך ממתניתין דהאשה שהלכה (יבמות דף קטז: ושם ד"ה שאין) דקתני מלינו שאין אחים נכנסין לנחלה על פיה ולשני נמי לירד ולמכור תנן וי"ל דמהכא אלימא ליה לאקשויי משום דדומיא דנשותיהם קתני דמשמע כלל כלל לא:

היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו. (ב) הוא הדין דאפי' מורידין אותו לכתחילה דהא נטושים מורידין לרשב"ג דאמר הנטושים כשבויין אלא אגב דתנא בסיפא בנטושים מוציאין תנא נמי בשבויין אין מוציאין וא"ת לימא רב הלכה כתנא קמא ושמואל הלכה כרשב"ג וי"ל דלא שמיע להו ברייתא אי נמי איכא דמפכי להו:

וכולם

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' ב סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף טז:

נא ב ג מיי' פ"ז מהל' נחלות הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב וסעיף ג וסעיף ה:

נב ד טוש"ע שם סעיף א [ועיין בכ"מ שתמה על הרמב"ם שהשמיט זה]:

נג ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף א וסעיף ד:

רבינו חננאל

אצל חבירו והרקיבו וכו' פי' כיון דקם קם כיון שהחמיץ כך יעמיד בחימוצו לעולם. פי' כתישה מלשון אם תכתש את האויל במכתש. וחכמים אומרים עושה להן תקנה ומוכרן בב"ד. וכשמוכרן מוכרן לאחרים ולא לעצמו. עושה להן תקנה. אסקי' תקנה זו לקנקנים שלא יפסידו לגמרי ואפי' הפסד מועט חששו. והלכה כחכמים וכר' יוחנן. רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה. קי"ל דחלוקת חכמים ורשב"ג בכדי חסרונן כר' יוחנן והלכה כחכמים ואע"ג דחכמים דברייתא קיימי כרשב"ג. אבל יותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן בב"ד לאחרים ולא לעצמו: איתמר רב אמר אין מורידין קרוב לנכסי שבוי חיישינן דלמא מפסדי להו. ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שמין להם כאריס לא מפסדי להו. בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת. וקיימא לן כשמואל וכרב נחמן. הוה עובדא בנהרדעא בשבוי שנשבה ופשטה רב ששת דאין מורידין קרוב לנכסיו מהא דתניא ר' אומר ממשמע שנאמר והרגתי אתכם איני יודע כי יהיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא מלמד שהן כאלמנות ולא אלמנות ממש כיצד מבקשות לינשא ואין מניחין אותן. בניהן מבקשין לירד בנכסי אביהן ואין מניחין אותן שעדין לא נתבררה מיתתן בעדות. ואע"ג דאוקמה רבא לירד ולמכור אין מניחין אותם אבל מניחין אותן לירד ולתקן. דחאה רב ששת מדכתב נשיכם ובניהם בניהם דומיא דנשיהם מה נשיהם כלל לא אף בניהם כלל לא. מורידין קרוב בנכסי שבוי אוקימנא כתנאי דתניא היורד לנכסי שבוין אין מוציאין אותן מידו והוא ששמעו בהן שמתו. היורד לנכסי נטושין מוציאין אותן מידו. והן שיצאו למדינת הים ואין ידוע להיכן הלכו (א).

(א) בגמ' איתא לשון זה גבי נכסי רטושין ואולי דרבינו היה לו גי' אחרת.

מסורת הש"ס

א) [שבת קנד: וש"נ], ב) כתובות עז. גיטין לח. ודף עה. ב"ק סט. ב"ב קעד. סנהדרין לא. [בכורות כד.], ג) [אבות דר"נ פרק לח], ד) [ברכות נה:], ה) רש"ל, ו) [תוספתא דכתובות פ"ח], ז) [ע"א], ח) [שם], ט) [דף לט.], י) [ועי' תוס' יבמות קטז: ד"ה שאין ותוס' כתובות קז. ד"ה ששמעו],

תורה אור השלם

1 וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בֶּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים: שמות כב כג

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה עד וכו'. אבל התם אין מורידין: (ב) ד"ה היורד וכו'. נ"ב עיין בסו"ת ב"ח סי' ר"ו תמלא פירוש דיבור זה:

לעזי רש"י

אייסר"א [רידוישידור"א]. שפשוף, פצע.

מוסף רש"י

שנשותיהם מבקשות לינשא. הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרורות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו (שמות כב כג). **קופא דמחטא.** נקב המחט (ברכות נה:) או: גב המחט ולא חודו (סנהדרין צו: עי"ש).